

Posudek vedoucího diplomové práce

Petr Trávníček: Vývoj sídelní oikumeny v jihozápadních Čechách v raném středověku. Bakalářská práce. Ústav pro archeologii, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Praha 2024. 69 str. textu, 23 str. příloh.

Cílem předkládané práce bylo přispět k poznání rozsahu a dynamiky raně středověkého osídlení v západních Čechách, a to na základě kritického posouzení hromadné evidence obsažené v archeologických databázích Státní archeologický seznam (SAS) a Archeologická mapa České republiky (AMČR).

V první kapitole Petr Trávníček formuluje metodická východiska své práce, charakterizuje hlavní zdroje dat a úskalí jejich využití (SAS, AMČR), zabývá se periodizací sledovaného období a konceptem sídelních areálů, z nichž vychází (s. 7–9). Následně poměrně detailně charakterizuje přírodní podmínky regionu, které považuje za jeden z klíčových faktorů rozsahu a vývoje sídelní oikumeny (s. 10–16, přílohy s. 74).

Empirické jádro práce spočívá ve třetí kapitole, která mapuje archeologické lokality v jednotlivých obdobích od sklonku doby římské po počátek vrcholného středověku (s. 17–27, přílohy s. 70–88). Petr Trávníček komentuje a kriticky hodnotí databáze a mapy lokalit, které sestavil pro hlavní periody. Významná je jeho revize lokalit potenciálně kladených do tzv. časné slovanského období, jejichž počet významně redukuje.

Čtvrtá kapitola (s. 28–50, přílohy s. 89–93) je věnována kulturním faktorům, které měly vliv na rozložení sídlišť a lidských aktivit v raném středověku. Konkrétně centrálním lokalitám (hradům/hradištím), komunikačním koridorům (dálkovým obchodním cestám) a církevním institucím. Pasáž o centrálních lokalitách má povahu kritického katalogu s cílem udělat pořádek v jejich dataci a významu. Text o komunikačních koridorech vychází z moderních výzkumných přístupů a dosavadních regionálních studií a soustředí se na topografii tzv. Norimberské, Řezenské a Německé cesty. Z církevních institucí se pozornost soustředí na pražské biskupství a kláštery v Kladrubech, Plasích a Nepomuku.

V páté kapitole (s. 51–59) Petr Trávníček rekonstruuje rozsah sídelní oikumeny v jednotlivých časových etapách, vyčleňuje hlavní antropogeografické celky, sleduje proměny sídelní sítě a míru kontinuity sídelních areálů, uvažuje o směru a sociálně-ekonomickém pozadí sídelního postupu, sleduje počet a rozmístění centrálních lokalit různého řádu, upozorňuje na problematiku pramenné základny a zamýšlí se i nad historickými souvislostmi. V závěru kapitoly se dotýká změn charakterizujících nástup vrcholného středověku, zejména počátků pozemkové šlechty, proměn venkovských sídlišť a formování různých typů městských útvarů. Hlavní výsledky své studie autor shrnuje ve stručném závěru (s. 60–61). Zmiňuje metodologické problémy a otázku reprezentativnosti archeologických nálezů, všímá si nejednoznačné vazby sídelního postupu na přírodní podmínky na jedné straně a souvislostí s komunikačními koridory na straně druhé, upozorňuje na proměny v rozložení centrálních

míst, které byly spojeny se vznikem Českého státu. Na samotném konci kapitoly navrhuje další výzkumné perspektivy.

Petr Trávníček ve své práci navázal na cenné výsledky dosavadního bádání (zvl. R. Turek, J. Bašta, D. Baštová, M. Metlička, P. Břicháček a další) a předložil pozoruhodně komplexní obraz raně středověkého sídelního vývoje v západních Čechách. Na věcné rovině je práce mimořádná, fundovaná znalostí archeologické evidence i regionální archeologické literatury.¹ Autor uvádí, že by v budoucnu rád pokračoval v rozvoji metodologie, hlubším rozboru formování archeologické pramenné základny, vypracoval případové studie, výsledky plynuleji zasadil do konceptu tzv. středověké proměny a také využil další skupiny pramenů, zejména onomastických.

Předložená práce je odlišná od sídelně historických studií, které jsou k dispozici pro jiné české regiony. Autor tyto studie ponechal z časových důvodů stranou a rezignoval také na potenciální komparaci.

Autorův narativ nese osobité rysy (např. zavádění pojmů Úterčané apod.), které je podtrženo archaickým vyjadřováním (např. „Dětmar z Meziboru“). Osobité je i užívání některých pojmů, např. „kmenů“ ve smyslu antropogeografických celků. Koncept „pozdní doby hradištní“ je třeba chápat jako praktický nástroj.

Přílohy v podobě informačně zahuštěných tabulek, map nebo obrázků jsou vypracovány velmi pečlivě a přehledně jsou také strukturovány.

Petr Trávníček v předložené bakalářské práci prokázal, že ovládá práci s rozsáhlými archeologickými databázemi, umí je kriticky vyhodnocovat a posuzovat v komplexních souvislostech. Zjištěné poznatky dokáže také historicky interpretovat na pozadí dosavadního poznání a příslušné literatury. Jeho argumentace je podložena a srozumitelně formulována. Bakalářská práce v plném rozsahu splnila stanovené cíle a přinesla nové a zároveň důležité poznatky. Proto ji doporučuji k obhajobě, a to s návrhem klasifikace výborně. Po úpravách lze některé části připravit k publikaci.

V Praze, 13. června 2024

doc. PhDr. Tomáš Klír, Ph.D.

---

¹ Některé tituly zůstaly nicméně nevyužity, např. Zdeňka Schejbalová, Raně středověká řadová pohřebiště v západních Čechách, Plzeň 2011. Na okraj lze poznamenat, že v seznamu literatury splynuli Jaroslav Čechura a Martin Čechura.